

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЛУЦЮК М.В.

УКРАЇНСЬКА МОВА В ТАБЛИЦЯХ

**Навчальний посібник
для іноземних студентів**

КИЇВ 2010

УДК 811.161.2 (076.5)
ББК Ш 141.14-913
К У 455

Рецензент: канд. філол. наук, доцент О.Г. Шостак

Затверджено на засіданні науково-методично-
редакційної ради Гуманітарного інституту НАУ
10 квітня 2010 року

К У 455 ЛУЦЮК М.В. УКРАЇНСЬКА МОВА В ТАБЛИЦЯХ
Навчальний посібник для іноземних студентів. –
К.: НАУ, 2010. – 58 с.

Систематизовано викладено основні відомості з
української орфографії та морфології.
Для іноземних студентів.

ВСТУП

Практичне оволодіння іноземною мовою неможливе без системного вивчення граматики. Граматика – головний засіб побудови ініціативного висловлювання, запорука правильної організації мовлення.

Матеріал з української граматики упорядковано та систематизовано у вигляді таблиць. Розділи структуровані таким чином, щоб необхідний матеріал зручно було відшукати.

Таблиці містять найважливіші теоретичні відомості з української мови, проілюстровані матеріалом, необхідним і достатнім для формування комунікативного мінімуму на початковому, середньому та подовженому етапах вивчення української мови як іноземної.

1. Звуки і букви

Український алфавіт – 33 букви (літери)

Букви	Назва	Букви	Назва
А а	а	Н н	ен
Б б	бе	О о	о
В в	ве	П п	пе
Г г	ге	Р р	ер
Ґ ґ	ґе	С с	ес
Д д	де	Т т	те
Е е	е	У у	у
Є є	є	Ф ф	еф
Ж ж	же	Х х	ха
З з	зе	Ц ц	це
И и	и	Ч ч	че
І і	і	Ш ш	ша
Ї ї	ї	Щ щ	ща
Й й	йот	Ь ь	м'який знак
К к	ка	Ю ю	ю
Л л	ел	Я я	я
М м	ем		

Голосні звуки (6 звуків):	[a], [o], [y], [e], [и], [і]
Приголосні звуки (32 звуки):	[б], [п], [д], [д'], [т], [т'], [г], [к], [ф], [ж], [з], [з'], [ш], [с], [с'], [г], [х], [дж], [дз], [дз'], [ч], [ц], [ц'], [в], [й], [м], [н], [н'], [л], [л'], [р], [р']

Приголосні звуки:

Тверді		м'які	
дзвінкі	глухі	дзвінкі	глухі
[б]	[п]	—	—
[в]	—	—	—
[г]	[х]	—	—
[ґ]	[к]	—	—
[д]	[т]	[д']	[т']
[дз]	[ц]	[дз']	[ц']
[дж]	[ч]	—	—
[ж]	[ш]	—	—
[з]	[с]	[з']	[с']
—	[ф]	—	—
[л]	—	[л']	—
[м]	—	—	—
[н]	—	[н']	—
[р]	—	[р']	—
—	—	[й]	—

2. Звукове значення букв

Букви позначають	Які букви	Приклади
Один звук	м [м]; о [о]; в [в]; а [а] та ін.	<i>мова</i> [мова]
Сполучення двох звуків	ї [йі] щ [шч]	<i>їжак</i> [йіжак] <i>щука</i> [шчука]
Мають подвійне значення	я ю є	<i>як</i> [йак], <i>доля</i> [дол'а] <i>Юля</i> [йул'а], <i>люд</i> [л'уд] <i>моє</i> [мойє], <i>синє</i> [син'є]
Звука не позначає, але позначає м'якість	ь	<i>день</i> [ден'] <i>батько</i> [бат'ко]

попереднього звука		
--------------------	--	--

3. Вимова голосних, позначених буквами Я, Ю, Є

Буква	На початку слова або після голосного	Після апострофа	Після приголосного
Я	[йа] <i>якір</i> [йакір] <i>пояс</i> [пойас]	<i>п'ять</i> [пйать]	[приголосний ' + а] <i>свято</i> [св'ато]
Ю	[йу] <i>юнак</i> [йунак] <i>співаю</i> [співайу]	<i>б'ю</i> [бйу]	<i>люди</i> [л'уди]
Є	[йе] <i>єнот</i> [йенот] <i>моє</i> [мойе]	<i>в'є</i> [вйе]	<i>синє</i> [син'є]

4. Чергування голосних

[o] // [a]	гонити // ганятися
[e] // [i]	мести // замітати
[e] // [o]	везти // возити
[e] // [и] // нуль звука	терти // витирати, витру
[o], [e] // нуль звука	сон // сну, липень // липня
[o], [e] // [i]	коза // кіз, осені // осінь

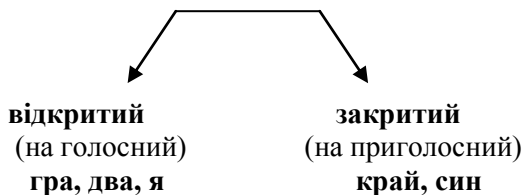
5. Чергування приголосних

[г] // [ж]	друг // дружба
[к] // [ч]	рука // ручний
[х] // [ш]	сухий //сушити
[г] // [з']	книга // книзі
[к] // [ц']	аптека//аптеці
[х] // [с']	сваха // свасі

6. Склад. Наголос

Склад

1. Вимовляється одним поштовхом видихуваного повітря

2. Скільки в слові голосних, стільки складів

дім, Київ, планета

3. **Наголос** – це вимова одного із складів з більшою силою голосу.

7. Буквосполучення йО

Сполучення букв йО	
Пишемо	Приклади
1. На початку слова	йод, йому
2. Після букв, що позначають голосні	район, знайомий
3. Після букв, що передають тверді і м'які приголосні, на позначення звукосполучення [йо]	серйозно, мільйон

8. Спрощення в групах приголосних

[ждн] // [жн] [здн] // [зн] [стл] // [сл] [стн] // [сн] [лнц] // [нц] [рдц] // [рц] [сткл] // [скл] [скн] // [сн] [зкн] // [зн]	тиждень – тижня проїздити – проїзний щастя – щасливий користь – корисний сонце серце скло тріск – тріснути бризкати - бризнути
Винятки: СТЛ: кістлявий, пестливий, хвастливий СТН: шістнадцять, зап'ястний, хворостняк СТС: шістсот СКН: випускний, вискнути, тоскно	

9. Вживання апострофа

Апостроф перед Я, Ю, Є, Ї	
Пишемо	Не пишемо
1. Після букв б, п, в, м, ф , якщо перед ними немає іншої літери: б'є, п'є, п'ять, здоров'я, м'ясо, сім'я	1. Якщо в українських словах перед б, п, в, м, ф , стоїть приголосний (крім р), що належить до кореня: свято, мавпячий, морквяний але торф'яний
2. Після р , що позначає твердий звук [р]: кур'єр, кар'єра, сузір'я, подвір'я	
3. Після префіксів та попередньої частини складних слів, які закінчуються на приголосний (але з власними назвами через дефіс: пів-Європи):	2. Якщо в українських словах після р літери я, ю, є позначають м'якість цього р : ряд, рясно, буряк, гарячий

<p align="center">з'явитися, дит'ясла, ад'ютант, ін'екція, об'єкт, пів'яблука</p>	
<p>4. Після к у таких власних назвах:</p> <p align="center">Лук'ян, Лук'янчук, Лук'янівна</p>	<p>3. Якщо в іншомовних словах я, ю, є позначають м'якість попередніх губних, шиплячих та р:</p>
<p>5. У словах іншомовного походження також після ж, ч, ш, г, к, х, р при роздільній вимові:</p> <p align="center">Руж'є, Монтеск'є</p>	<p align="right">бюро, Гюго, бязь, бюджет, кювет, пюре</p>

10. Вживання Ь

М'який знак	
Вживається	Не вживається
<p>Після букв д, т, з, с, ц, л, н для передачі на письмі м'якості позначуваних ними приголосних:</p> <p>1) у кінці слова:</p> <p align="right">день, спить</p> <p>2) перед буквами, що позначають тверді приголосні:</p> <p align="right">батько, полька;</p> <p>3) перед о (також після р):</p> <p align="right">трюх, мальовничий</p> <p>4) після л перед приголосними:</p> <p align="right">сілице, ідальня</p> <p>5) перед -ся в дієсловах:</p> <p align="right">сміється, купаються</p> <p>6) у сполученнях -льц-, -льч-, -ньц-, -ньч-, -сьч-, утворених від -льк-, -ньк-, -ськ-:</p> <p align="right">неньці,</p>	<p>1) після р у кінці складу або слова:</p> <p align="right">Харків, лікар, тепер</p> <p>2) після б, п, в, м, ф, ж, ч, ш, г, к, х:</p> <p align="right">голуб, піч, степ, кров, сипте, ріжте</p> <p>3) після н перед ж, ч, ш, щ та перед суфіксами -ств(о), -ськ(ий):</p> <p align="right">інженер, кінчик, селянський, інший, селянство</p> <p>4) після м'яких приголосних, крім л, якщо за ними йдуть інші м'які приголосні:</p> <p align="right">світ, щастя</p> <p>5) між подовженими м'якими приголосними:</p> <p align="right">буття, ллється</p> <p>6) після д, н, т перед суфіксами</p>

<p>неньчин (ненька)</p> <p>7) перед я, ю, є, що позначають два звуки, та ї, йо в словах іншомовного походження і російських власних назвах:</p> <p>мільярд, адью, ательє у Севільї, Нью-Йорк</p>	<p>-ченк(о), -чук, -чишин: Радчук, Степанчук, Панченко, Гринчишин, безбатченко</p> <p>7) після ц у кінці слів – іменників чоловічого роду іншомовного походження: палац</p>
---	---

11. Подвоєння та подовження приголосних

Подвоєні приголосні маємо при збігу однакових приголосних	Приголосні д, т, з, с, л, н, ж, ч, ш, ц подовжуються (а на письмі позначаються двома літерами), коли вони стоять після голосного	Подвоєння маємо у словах іншомовного походження
<p>а) префікса й кореня: ввічі, ззаду</p> <p>б) кінця 1-ї й початку 2-ї частини складноскорочених слів: військкомат, міськком</p> <p>в) на межі кореня або основи на -н- (-нь-) і суфіксів -н- (-ий-), -ник-, -ниц(я): законний, денний, ранній</p> <p>г) основи дієслова</p>	<p>а) перед я, ю, і, є в усіх відмінках іменників с.р. II відміни (крім Р. в мн.): знаряддя, життя, волосся, обличчя, сторіччя,</p> <p>б) перед я, ю, і, е в усіх відмінках деяких іменників ч.р. та ж.р. I відміни: стаття, статті, статтею</p>	<p>а) при збігу однакових приголосних префікса й кореня: імміграція</p> <p>б) у загальних назвах: ванна, тонна</p> <p>в) у власних назвах та похідних від них: Ніцца, Голландія, Бетті, Руссо, голландський, руссоїзм</p>

минулого часу на -с- і постфікса -ся : пасса, розрісса	в) перед ю в О. в. іменників ж.р. однини III відміни: молоддю, тінню, миттю, г) перед я, ю в прислівниках типу: зрання, навмання	
--	---	--

12. Способи перевірки ненаголошених [Е],[И] в корені слова

Добери спільнокореневі слова	Зміни форму слова	Поглянь у словник
село' – се'лище чита'ти – чи'танка висо'кий – ви'сь шепоті'ти – ше'піт дешевий – дешево вишневий – вишня	сестра' – се'страми весна' – ве'снами зима' – зи'ми	леґенда керувати киш ^е ня цитата математика директор лимон бензин апельсин

13. Ненаголошені Е, И

Е завжди пишеться	И завжди пишеться
1) У групі -ере-, -еле-: берег, зелений, дерево, ожеледь, шелест (але: к^елих) 2) У суфіксах -еня-, -ен-, -енк-, -еньк-, -ер(о), -есеньк-, -ечк-, -тель: доручений, стежечка, кошеня, рученька, семеро, білесенький, діжечка, учитель, Опанасенко	1) У групах -ри-, -ли- між приголосними у відкритих складах: г^риміти, д^рижати, г^литати, к^риниця, т^ривога 2) У групах -ри-, -ли- , коли можна перевірити наголосом: криши'ти – кри'хта, блища'ти – бли'скавка, трима'ти – стри'мувати

3) Якщо воно випадне: хлопець – хлопця вітер – вітру	
--	--

14. Правопис префіксів

Правило	Приклади
1. Префікс з- перед к, п, т, х, ф переходить в -с- :	сказати, спитати, ствердити, схил, сформулювати
2. У префіксах роз-, без-, через- кінцевий -з- ніколи не переходить в -с- :	розхитати, безкрай, черезплічник
3. У префіксах від-, між-, над-, об-, під-, перед-, понад- кінцевий дзвінкий приголосний не змінюється:	відкрити, міжпланетний, надписати, обпиляти, підтримка, понадплановий

15. Вживання префіксів ПРЕ-, ПРИ-, ПРІ-

ПРЕ-	ПРИ-	ПРІ-
Вживається		
1) В якісних прикметниках і прислівниках для вираження найвищого ступеня ознаки: прегарний, прекрасно, премудрий, препогано, предобрий, превеликий	1) У дієсловах для передачі наближення, приєднання, частковості дії, результату дії та в похідних словах: прибіг, приніс, прийшов, прив'язав, приєднав, приклеїв 2) В іменниках і	Тільки в словах: прізвище, прізвисько, прірва

2) У словах: презирливий, презирство, преосвященний, преподобний, престол	прикметниках, утворених: іменник + прийменник: пригірок, прибережний, прикордонний	
---	--	--

16. Велика буква у власних назвах

З великої букви пишемо	Приклади
1. Імена, по батькові, прізвища, псевдоніми, конспіративні клички, прізвиська:	Іван Петрович Котляревський, Марко Вовчок, Леся Українка, Кобзар (Т. Г. Шевченко), Каменяр (про І.Я. Франка), князь Ярослав Мудрий,
2. Назви дійових осіб у байках, казках:	Вовк, Осел, Мавка, Червона Шапочка
3. Імена міфологічних істот та божеств:	бог Перун, Венера, Зевс
4. Клички тварин:	корова Лиска, кінь Орлик, собака Сірко
5. Астрономічні назви:	Сатурн, Земля, Чумацький Шлях, сузір'я Велика Ведмедиця (народна назва: Великий Віз), Полярна зірка
6. Географічні назви:	Європа, Чорне море, гори Карпати
7. Назви державних та міжнародних посад:	Президент України, Прем'єр-міністр Канади, Генеральний секретар ООН

17. Загальні назви правопису складних слів

Разом	Через дефіс
-------	-------------

Пишуться	
1. Складноскорочені слова і похідні від них: міськрада, міносвіти, профспілка дитбудинок, зарплата	1. Повторення слів: писав-писав, багато-багато
2. Складноскорочені слова з першими частинами: авіа-, авто-, агро-, біо-, вело-, водо-, газо-, гео-, екзо-, гідро-, екстра-, електро-, зоо-, кіно-, космо-, лже-, макро-, мікро-, мілі-, моно-, мото-, псевдо-, радіо-, рентгено-, стерео-, супер-, теле-, турбо-, фоно-: авіарейс, зоомагазин, кінозірка, автомашини, авіабаза, авіамодель, гідростанція, мікрорайон	2. Поєднання синонімічних слів: часто-густо, зроду-віку, хліб-сіль, щастя-доля
	3. Поєднання слів, що означають приблизність: не сьогодні-завтра, три-чотири
	4. Складні вигуки: гей-гей, ого-го, бом-бом
	5. Буквено-числові аббревіатури: Ту-154, ЗІЛ-111
3. Складні слова, першою частиною яких є кількісний числівник: двобічний, чотиримісячний, шістдесятиріччя	6. Терміни, до складу яких входить літера алфавіту: Г-подібний, Т-подібний

18. Букви И –І в словах іншомовного походження

И пишеться	І пишеться
1. У загальних назвах після приголосних д, т, з, с, ц, ж, ч, ш, р перед наступними приголосними: символ, динаміка, цитата, директор, стимул, джинси, фізика	1. На початку слова: ідея, історія, імпорт
	2. Після приголосного перед голосним є та й: геніальний, радій,

2. У географічних назвах з кінцевими -ида, -ика: Арктика, Балтика, Мексика, Антарктида	клієнт, авіатор, соціолог, радіус
3. У географічних назвах після букв ж, ч, ш, щ, ц: Вашингтон, Лейпциг, Чилі	3. Після приголосних в особових іменах і в географічних назвах перед наступним приголосним та в кінці слів: Сочі, Дідро, Лісабон, Міллер
4. У географічних назвах із звукосполученням -ри- перед приголосним (крім -й-): Мадрид, Рим, Париж, Рига	4. У кінці невідмінюваних слів: журі, парі, жалюзі
	5. Завжди після б, п, в, м, ф, г, к, х, л, н: бізнес, вібрація, академік, хімія, пілот, кіно

19. Слово. Словотвір. Способи словотвору

суфік-сальний	префікс-сальний	безафіксний	складання слів, основ, абрєвіація	перехід однієї частини мови в іншу
день – денний	день – вдень	бігти – біг золото – золотий	заєць-біляк, молокозавод, райрада	військовий (прикметник та іменник)

20. Частини мови

○	Частина мови	Що означає	Морфологічні особливості	Синтаксична роль
---	--------------	------------	--------------------------	------------------

	ІМЕННИК	Предмет (хто? що?)	Рід, число, відмінок	Головні та другорядні члени речення
	ПРИКМЕТНИК	Ознаку предмета (який? чий?)	Рід, число, відмінок, ступінь порівняння (у якісних)	Означення, присудок
	ЧИСЛІВНИК	Число, кількість, порядок при лічбі (скільки? котрий?)	Відмінок. Число і рід (у порядкових)	Будь-який член речення
	ЗАЙМЕННИК	Вказує на особу, предмет	Відмінок. Число, рід (у займенників, співвідносних з прикметниками)	Будь-який член речення
	ДІЄСЛОВО (ДІЄПРИКМЕТНИК, ДІЄПРИСЛІВНИК)	Дія, стан (що робить? що зробив?)	Вид, перехідність (неперехідність), стан, спосіб, час, число, особа або рід.	Присудок (рідше – підмет, додаток, означення, обставина)
	ПРИСЛІВНИК	Ознака дії (як? де? куди? звідки? коли?)	Не змінюється	Обставина

СЛУЖБОВІ	ПРИЙМЕННИК СПОЛУЧНИК ЧАСТКА	Виражає залежність одних слів від інших Служить для зв'язку слів і речень Вносить додаткові смислові відтінки	Членами речення не бувають
ВИГУК		ОСОБЛИВА ЧАСТИНА МОВИ	

21. Написання часток НЕ і НІ з різними частинами мови

НЕ пишеться		НІ пишеться	
разом	окремо	разом	окремо
1. Частка не виступає префіксом і слово не вживається без не: негайно, невдовзі, нехотя, невпинно, ненароком	1. Якщо не вживається для заперечення наявності дії, ознаки, предметів: не пише, не знаючи, не червоний	1. У заперечних займенниках, якщо після ні відсутній прийменник: нічий, ніщо	З усіма частинами мови, якщо вона заперечує наявність дії, ознаки предмета: ні писати, ні читати; ні високо,

<p>2. Слово розпочинається часткою недо-, яка вказує на неповноту дії або ознаки:</p> <p>недобачити (погано бачити), недочувати (погано чути) недоробки</p>	<p>2. З числівниками, займенниками, вигуками та службовими словами:</p> <p>не до смаку, не перший, не наш, не весь</p> <p>Але не пишеться разом у прийменнику незважаючи на і з займенником неабиякий</p>	<p>2. У заперечних прислівниках:</p> <p>нітрохи, ніскільки, нікуди</p>	<p>ні низько; ні зелений, ні синій; ні море, ні озеро</p>
<p>3. Якщо слово твориться з протилежним значенням:</p> <p>доля – недоля, далеко – недалеко</p>			
<p>4. У сполучниках та частках для творення нового слова:</p> <p>неначе, немов, нехай</p>	<p>3. Якщо дієприкметник виступає присудком або ж має при собі залежне слово:</p> <p>робота не закінчена; не виконана мною вправа</p>	<p>3. У словах, які без ні не вживаються:</p> <p>нікчемний, нісенітниця, нівечити</p>	
<p>5. Якщо дієприкметник виступає означенням, не маючи залежного слова:</p> <p>Я дописав незакінчений лист</p>			

22. Типи відмін іменників

Від- Міна	Рід	Приклади		
		тверда	м'яка	мішана
I	ж.р. -а (я) ч.р. -а (я) спільний	дружба Микола сирота	земля Ілля суддя	тиша Павлуша листоноша
II	ч.р. □, -о с.р. -о, -е, -я	вітер □, Юрко озеро, сонце	кінь □, дідуньо зілля, деревице	кущ □ кортеж □ плече, вогнище
III	ж.р. □	любов □, сіль □, ніч □, шерсть □, юність □, молодь □, подорож □ та іменник мати		
IV	с.р. -а (-я) в непрямих відмінках однини та в усіх відмінках множини: -ат- (-ят-), -ен-	курча, зозулень, ім'я, пташеня, курчат, імена		

23. Відмінкові закінчення іменників I відміни в однині

Відмінки	Питання	Істоти			Неістоти		
		група			група		
		тверда	м'яка	мішана	тверда	м'яка	мішана
Н. (Називний)	хто? що?	-а,	-я,	-а,	-а,	-я,	-а,
Р. (Родовий)	кого? чого?	-и,	-і,	-і,	-и,	-і, -ї	-і,
Д. (Давальний)	кому? чому?	-і,	-і,	-і,	-і,	-і, -ї	-і,
З. (Знахідний)	кого? що?	-у,	-ю,	-у,	-у,	-ю,	-у,
О. (Орудний)	ким? чим?	-ою,	-єю,	-єю,	-ою,	-єю, - єю	-єю,
М.	на	-і,	-і,	-і,	-і,	-і, -ї,	-і,

(Місцевий)	кому? на чому?						
Кл. (Кличний)		-о,	-е, -ю	-е,	-о,	-е, -є	-е

24. Відмінкові закінчення іменників I відміни в множині

Від- Мінки	Питання	Істоти			Неістоти		
		тверда	м'яка	мішана	тверда	м'яка	мішана
Н.	хто? що?	-и,	-і,	-і,	-и,	-і, -ї,	-і,
Р.	кого? чого?	□, -ів,	□, - ів, -ей	□, -ей,	□,	□,	□,
Д.	кому? чому?	-ам,	-ям,	-ам,	-ам,	-ям,	-ам.
З.	кого? що?	□, -ів,	□, -ів	□, -ей,	-и,	-і, -ї,	-і,
О.	ким? чим?	-ами,	-ями,	-ами,	-ами,	-ями,	-ами,
М.	на кому? на чому?	-ах,	-ях,	-ах,	-ах,	-ях,	-ах,
Кл.		-и,	-і,	-і,	-и,	-і, -ї,	-і

25. Відмінкові закінчення іменників II відміни

Відм інки	Однина		
	Тверда група	М'яка група	Мішана група
Н.	□, -о,	□, -е, -я	□, -е
Р.	-а, -у	-ю, -я	-а, -у
Д.	-у, -ові	-ю, -єві, -єві	-у, -єві
З.	Як Р.в. (істоти)	Р.в. (істоти)	Р.в. (істоти)

	Як Н.в. (неістоти)	Н.в. (неістоти)	Н.в. (неістоти)
О.	-ом, (-им)	-ем, -єм, ям	-ем
М.	-і, -у, -ові	-і, -еві, -єві	-і, -у, -еві
Кл.	-е, -у	-ю, -е	-у, -е
Відмінки	Множина		
	Тверда група	М'яка група	Мішана група
Н.	-и, (-а), (-і)	-и, (-а), (-і)	-и, (-а), (-і)
Р.	-ів, (-ей)	-ів, (-ей)	-ів, (-ей)
Д.	-ам	-ам	-ам
З.	Р.в. (істоти) Н.в. (неістоти)	Р.в. (істоти) Н.в. (неістоти)	Р.в. (істоти) Н.в. (неістоти)
О.	-ами	-ами	-ами
М.	-ах	-ах	-ах
Кл.	Н. в.	Н. в.	Н. в.

26. Відмінкові закінчення іменників III відміни

Відмінки	Однина	Множина
Н.	□, -и (мати)	-і, -і (матері)
Р.	-і, -і	-ей, (-ів) -ів,
Д.	-і, -і	-ам, -ям, -ям,
З.	□, □	-і, (-ів) -ів,
О.	-ю, -ю	-ами, -ями, -ями,
М.	-і, -і	-ах, -ях, -ях,
Кл.	-е, (-и) Н. в.	Н. в. Н. в.

27. Правопис іменників III відміни в орудному відмінку однини

Якщо основа іменника закінчується м'яким	Після губних приголосних та р	Не буває подовження перед
--	--------------------------------------	---------------------------

приголосним (крім р) або шиплячим, що стоїть після голосного, то він подовжується перед закінченням -ю	перед закінченням -ю на письмі ставиться апостроф	закінченням -ю при збігу різних приголосних
медаль – медал<u>л</u>ю, річ – річ<u>ч</u>ю, осінь – осін<u>н</u>ю, піч – піч<u>ч</u>ю	любов – любов'ю, Об – Об'ю, верф – верф'ю мати – матір'ю	мудрість – мудріст<u>ю</u>, повість – повіст<u>ю</u>, радість – радіст<u>ю</u> більшість – більшіст<u>ю</u> фальш – фальш<u>ю</u> Керч – Керч<u>ю</u> шерсть – шерст<u>ю</u>

28. Відмінкові закінчення іменників IV відміни

Відмінки	Однина	Множина
Н.	-я, -а, ім'-я	-ята, -ата, імен-а
Р.	-яти, -ати, імен-і, ім'-я	-ят, -ат, імен
Д.	-яті, -аті, імен-і	-ятам, -атам, імен-ам
З.	-я, -а, ім'-я	-ята, -ят -ата, -ат, імен-а
О.	-ям, -ам, імен-ем, ім'-ям	-ятами, -атами імен-ами
М.	-яті, -аті, в імен-і	-ятах, -атах, на імен-ах
Кл.	-я, -а, ім'-я	-ята, -ата, імен-а

29. Чергування кінцевих приголосних основ при словозміні

1. [г], [к], [х] → [з'], [ц'], [с'] – в іменниках ж. р. у Д. в. і М. в.	[г], [к], [х] → [ж], [ч], [ш] – у Кл. в. однини іменників ч. р. П
---	---

однини перед закінченням -і ; 2. У М. в. одн. іменників ч. і с. р.	відміни
1. Н. в. Д. в. М. в. книга книзі на книзі рука руці на руці комаха комасі на комасі 2. моло<u>ко</u> – у моло<u>ці</u> ву<u>хо</u> – у ву<u>сі</u> універма<u>г</u> – в універма<u>зі</u>	дру<u>г</u> – дру<u>же</u> юна<u>к</u> – юна<u>че</u> пасту<u>х</u> – пасту<u>ше</u>

**30. Зміни груп приголосних -цьк-, -ськ-, -зьк-, -ск-,
-шк-, -зк-, -ст-**

При словотворенні приголосні звуки змінюються:		
1. -цьк- → -чч- при творенні іменників із суфіксом -ин(а)	2. -ськ-, -шк- → -щ- при творенні іменників із суфіксом -ин(а)	3. -ск-, -шк- → -щ- при творенні іменників і прикметників із суфіксом -ан-
донецький – Донеччина козацький – козаччина,	київський – Київщина, пісок – піщина, одеський – Одещина	до<u>ш</u>ка – до<u>щ</u>аний, пісок – пі<u>щ</u>аний
4. -зк- → -жч- -ск-, -ст- → -щ- при творенні дієслів II відміни	5. -ськ-, -зьк- ↓ -щ-, -жч- при творенні прізвищ на -енко, -ук	
верес<u>к</u> – верес<u>т</u>ати, бряз<u>к</u> – бряж<u>ч</u>ати, простити – прощаю, прощу	Вас<u>ь</u>ко – Ваш<u>е</u>нко – Ваш<u>у</u>к, Они<u>с</u>ько – Они<u>щ</u>енко, Они<u>щ</u>ук	

31. Складні іменники

Разом пишуться	Через дефіс пишуться
<p>1. Утворені шляхом поєднання за допомогою сполучного звука двох або кількох основ (одна з яких – дієслівного подовження): вертоліт, тепловоз, мовознавство</p> <p>2. Утворені поєднанням основ прикметника та іменника за допомогою сполучного звука: чорнозем</p> <p>3. Утворені за допомогою сполучного звука від двох іменникових основ: лісостеп, залізобетон</p> <p>4. Утворені з дієслова в наказовій формі та іменника: горицвіт, перекотиполе</p> <p>5. Утворені поєднанням числівникової основи з іменниковою: сторіччя, чотиритомник, трикутник, двадцятиріччя</p> <p>6. З першою частиною пів-, напів-, полу-: піваркуша, півгодини, півфінал, півхлібини, пів'яблука, напівавтомат, напівсон, полумисок</p> <p>7. Утворені з трьох і більше основ: веломотоспорт</p>	<p>1. Утворені з двох іменників без допомоги сполучного звука, що означають: а) протилежні за змістом поняття: купівля-продаж, день-ніч б) спеціальність, професію: льотчик-космонавт, інженер-економіст, лікар-педіатр в) казкові персонажі: Лисичка-Сестричка г) особливість предмета: свят-вечір, стоп-кран д) державні посади, військові звання: прем'єр-міністр, контр-адмірал, генерал-лейтенант е) складні одиниці виміру: грам-атом, кіловат-година</p> <p>2. З першою складовою частиною віще-, екс-, міні-, : віще-президент, міні-футбол, екс-чемпіон</p> <p>3. Іншомовні назви проміжних сторін світу: норд-вест</p> <p>4. Субстантивовані словосполучення – назви рослин: брат-і-сестра; чар-зілля</p>

32. Правовпис складних географічних назв

Разом	Через дефіс	Окремо
-------	-------------	--------

<p>1. З двома іменниковими частинами, з'єднаними сполучним голосним: Індокитай, Верболози</p> <p>2. З двома іменниковими основами, другою частиною яких є - город, -град, -поле, -піль: Белгород, Ямпіль</p> <p>3. З першою дієслівною частиною у формі наказового способу: Копайгород</p> <p>4. З першою числівниковою частиною: П'ятигорськ, Трипілля</p> <p>5. З першою прикметниковою частиною: Чистопілля, Новоукраїнка</p>	<p>1. Утворені з двох іменникових основ без сполучникового голосного: Пуща-Водиця</p> <p>2. Утворені з іменника з узгодженим прикметником: Кам'янець-Подільський, Городище-Кам'янське</p> <p>3. Утворені поєднанням двох імен або імені та прізвища за допомогою єднального голосного: Івано-Франківськ</p> <p>4. Утворені з іншомовних повнозначних слів: Буенос-Айрес</p> <p>5. За традицією: Австро-Угорщина, Азово-Чорномор'я</p>	<p>1. Утворені з узгодженого прикметника та іменника: Новий Світ, Північний Крим</p> <p>2. Утворені з узгодженого числівника та іменника: Залісся Перше, Друга Олександрівка</p> <p>3. Утворені з поєднання імені та прізвища, імені та по батькові, коли вони не зазнають словотвірних змін і не мають єднальної голосної: село Івана Франка</p>
--	--	--

33. Написання О, Е, Є в складних словах

Буква О	Буква Е	Буква Є
Пишеться, коли перша частина слова		
1) утворена від прикметника: кароокий,	Утворена від іменника з м'якою основою:	1) закінчується голосним: краєзнавство,

світловолосий 2) закінчується твердим приголосним: мечоносець	землевласник, бурелом	боєприпаси 2) закінчується подовженим приголосним: життєпис, насіннєсховище
---	--	---

34. Визначення роду незмінюваних іменників

Правило	Приклад
1. Незмінювані слова, що називають чоловіків, належать до чоловічого роду, а слова, що називають жінок, – до жіночого роду:	юна леді – ж. р. бідолашний Федеріко – ч. р.
2. Назви тварин належать до чоловічого роду:	смішний какаду – ч. р. маленький поні – ч. р.
3. Назви-неістоти належать до середнього роду:	цікаве кіно – с. р. міцне кофе – с. р.
4. Географічні назви, назви газет, журналів визначаються за загальною назвою:	Місто Гельсінкі – с. р. Річка Міссісіпі – ж. р.
5. Складноскорочені слова визначаються за родом головного слова, що входить до складного найменування:	ВНЗ (вищий навчальний заклад) – ч. р., МОН (міністерство освіти і науки) – с. р., НБУ (національний банк України) – ч. р.

35. Таблиця відмінкових закінчень прикметників

Відмінки	Однина				Множина	
	Тверда група		М'яка група		Тверда група	М'яка група
	ч. р. і с. р.	ж. р.	ч. р. і с. р.	ж. р.		
Н.	-ий, -е	-а	-ій, -є	-я	-і	-і (-ї)
Р.	-ого	-ої	-ього	-ьої	-их	-їх (-їх)

Д.	-ому	-ій	-ьому	-ій	-им	-ім (-ім)
З.	Н. або Р.	-у	Н. або Р.	-ю	Н. або Р.	Н. або Р.
О.	-им	-ою	-ім	-ьою	-ими	-іми
М.	(на)	-ій	(на)	-ій	(на)-их	(-їми)
	-ому, (-ім)		-ьому, (-ім)			(на)-іх (-їх)

36. Групи прикметників за значенням

Якісні		Відносні	Присвійні
який? яка? яке?		який?	чий?
повна форма (відмінювана)	коротка форма (невідмінювана)	яка?	чия?
		яке?	чиє?
зелений повна здоровий певний	зелен повен здоров певен	сільський майдан українська мова золоте літо	вчительва книжка заяча лапа тітчин будинок

37. Ступені порівняння якісних прикметників

Ступінь	Форма	Спосіб творення	Приклади
---------	-------	--------------------	----------

Вищий	Проста	За допомогою суфіксів -іш, -ш, які додаються до основи прикметника в початковій формі	довгий – довший світлий – світліший темний – темніший ніжний – ніжніший
	Складена	За допомогою додавання до прикметників звичайної форми слів більш, менш	менш зручний більш яскравий більш здібний
Прикметники вищого ступеня вживаються зі словами за, від, ніж, як, проти:			Воля дорожча за життя
Найвищий	Проста	За допомогою додавання до прикметників вищого ступеня префікса най- та до цієї форми часток що, як	найближчий найдорожчий якнайкращий якнайбільший щонайзручніший
	Складена	За допомогою слів найбільш, найменш, що додаються до прикметника	найбільш здібний найбільш приємний найменш веселий найменш вдалий
Не утворюються ступені порівняння від таких якісних прикметників, як босий, сліпий, гнідий, фіолетовий, світло-зелений, кисло-солодкий, синюватий, недавній, маленький тощо.			

38. Способи творення прикметників

Спосіб творення	Приклади
1. Префіксальний	добрий – недобрий поганий – препоганий
2. Суфіксальний	Марія – Марійн темний – темнуватий фізика – фізичний
3. Префіксально-суфіксальний	школа – пришкільний вечір – надвечірній
4. Сполучення основ або слів	загальноосвітній історико-культурний далекоглядний

39. Написання Н і НН у прикметниках

НН	Н
<p>1. У прикметниках із суфіксом -н-, утворених від іменників з основою на -н- (при збігові двох -н-):</p> <p style="text-align: center;">осінь – осінній район – районний родина – родинний</p>	<p>При відсутності збігу -н-, а також у прикметниках, утворених від основ іменників за допомогою додавання суфіксів</p> <p>-н, -ан, -ян, -ин, -ін, -ен:</p> <p style="text-align: center;">злість – злісний соловей – солов'їний весна – весняний буква – буквенний</p>
<p>2. У прикметниках з наголошеними суфіксами -енн (ий), -анн (ий), -яnn (ий), що вказують на збільшену ознаку або неможливість дії:</p> <p style="text-align: center;">старанний, незрівнянний недоторканий, неоцінений</p>	

40. Написання найуживаніших прикметників

Правило	Приклади
1. У суфіксах -еньк, -есеньк, -ісіньк, -юсіньк з відтінком пестливості чи здрібнілості та в суфіксах -ськ, -зьк, -цьк пишеться м'який знак:	чорненький, дрібнесенький, білісінький гарніюсінький студентський, запорізький, кременчуцький
2. У суфіксах -уват, -юват з відтінком неповного вияву ознаки пишеться —у, -ю:	світлуватий, синюватий
3. Суфікси -ев, -св пишуться, якщо основа закінчується на м'який приголосний або на ж, ч, ш , якщо наголос падає на основу:	грушевий, овочевий, суттєвий
4. Суфікс -ов- пишеться, якщо: а) основа закінчується на твердий приголосний (крім ж, ч, ш); б) якщо наголос падає на закінчення:	сніговий, зимовий, лісовий, стильовий, нульовий, грошовий
5. Суфікс -ичн- пишемо в словах іншомовного походження за правилом “дев'ятки” :	історичний, фізичний

41. Написання складних прикметників

Разом	Через дефіс
Пишуться	
Складні прикметники, утворені від залежних одне від одного слів; між ними не можна поставити сполучник і : працелюбний, сімдесятирічний, далекоглядний, багатосерійний, шестиповерховий	1. Складні прикметники, утворені від незалежних одне від одного слів; між ними можна поставити сполучник і : українсько-російський, історико-культурний 2. Складні прикметники, що означають відтінки кольору і смаку: жовто-блакитний,

	але: кисло-солодкий, жовтогарячий
--	--

42. Написання прізвищ і географічних назв

Е	
Е	Є
Озеров – Озеров Федин – Федин Державин – Державин, Мицкевич – Мицкевич	Егоров – Єгоров Афанасьєв – Афанасьєв, Алексеев – Алексеев, Енисей – Єнисей

Ё		
ЬО	ЙО	О
Дёмин – Дьомин Алфёров – Алфьоров Тёркин – Тьоркін.	Бугаёв – Бугайов Соловьёв – Соловьов Ёлкин – Йолкін	Грачёв – Грачов Лихачёв – Лихачов

И		
І	Ї	И
Иванов – Іванов Исаев – Ісаєв Иртыш – Іртиш Иркутск – Іркутськ	Ильин – Ільїн, Воинов – Воїнов Марьино – Мар'їно	Рыбков – Рибков Цыбин – Цибін Липецк – Липецьк

43. Числівники

Розряди за	Морфол	Групи за будовою
------------	--------	------------------

Відмінок	Однина		Множина для всіх родів
	чоловічий і середній рід	жіночий рід	
Н.	один, одно (одне)	одна	одні
Р.	одного	однієї (одної)	одних
Д.	одному	одній	одним
З.	як Н. або Р.	одну	як Н. або Р.
О.	одним	однією (одною)	одними
М.	(на) одному (однім)	(на) одній	(на) одних

46. Відмінювання числівників *ДВА, ТРИ, ЧОТИРИ*

Н.	два, дві	три	чотири
Р.	двох	трьох	чотирьох
Д.	двом	трьом	чотирьом
З.	як Н. або Р.	як Н. або Р.	як Н. або Р.
О.	двома	тьрьома	чотирма
М.	(на) двох	(на) трьох	(на) чотирьох

47. Відмінювання числівників від *П'ЯТИ* до *ДВАДЦЯТИ*

Н.	шість	десять
Р.	шести (шістьох)	десяти (десятьох)
Д.	шести (шістьом)	десяти (десятьом)
З.	шести (шістьох)	десять (десятьох)
О.	шістьма (шістьома)	десятьма (десятьома)
М.	(на) шести (шістьох)	на десяти (десятьох)

48. Відмінювання числівників на *–ДЕСЯТЬ* і *–ДЕСЯТ*

Н.	тридцять	п'ятдесят
Р.	тридцяти (тридцятьох)	п'ятдесяти (п'ятдесятьох)
Д.	тридцяти (тридцятьом)	п'ятдесяти (п'ятдесятьом)
З.	тридцять (тридцятьох)	п'ятдесят (п'ятдесятьох)
О.	тридцятьма (тридцятьома)	п'ятдесятьма (п'ятдесятьома)
М.	(на) тридцяти (тридцятьох)	(на) п'ятдесяти (п'ятдесятьох)

49. Відмінювання числівників *СОРОК, ДЕВ'ЯНОСТО, СТО*

Н.	сорок	дев'яносто	сто
Р.	сорока	дев'яноста	ста
Д.	сорока	дев'яноста	ста
З.	як Н.	як Н.	як Н.
О.	сорока	дев'яноста	ста
М.	(на) сорока	(на) дев'яноста	(на) ста

50. Відмінювання числівників *ДВІСТІ – ЧОТИРИСТА, П'ЯТСОТ – ДЕВ'ЯТСОТ*

Н.	двісті	чотириста	п'ятсот
Р.	двохсот	чотирьохсот	п'ятисот
Д.	двомстам	чотирьомстам	п'ятистам
З.	як Н. або	як Н. або Р.	як Н. або Р.
О.	Р. двомастам	чотирмастами	п'ятьмастами (п'ятьомастам)
М.	и (на) двохстах	(на) чотирьохстах	и) (на) п'ятистах

51. Відмінювання дробових числівників

Н.	одна друга	чотири сьомих
Р.	однієї (одної) другої	чотирьох сьомих
Д.	одній другій	чотирьом сьомим
З.	одну другу	чотири сьомих
О.	однією (одною) другою	чотирма сьомими
М.	(на) одній другій	(на) чотирьох сьомих

52. Відмінювання порядкових числівників

Відмінки	Чоловічий рід	Жіночий рід	Середній рід	Множина
Н.	шостий	шоста	шосте	шості
Р.	шостого	шостої	шостого	шостих
Д.	шостому	шостій	шостому	шостим
З.	шостого	шосту	шостого	шостих
О.	шостим	шостою	шостим	шостими
М.	на шостому	на шостій	на шостому	на шостих

1. Порядкові числівники відмінюються як прикметники твердої групи (виняток: **третій, третя, третє** – як прикметники м'якої групи).

2. У складених порядкових числівниках відмінюється тільки останнє слово: **тридцять сьомого**.

53. Відмінювання складених порядкових числівників

Н.	двісті сорок п'ятий
Р.	двісті сорок п'ятого
Д.	двісті сорок п'ятому
З.	двісті сорок п'ятий (п'ятого)
О.	двісті сорок п'ятим
М.	(на) двісті сорок п'ятому

54. Відмінювання збірних числівників *ОБОЄ, ОБИДВА, ОБИДВІ*

Н.	обоє	обидва, обидві
Р.	обох	обох
Д.	обом	обом
З.	як Н. або Р.	як Н. або Р.
О.	обома	обома
М.	(на) обох	(на) обох

55. Розряди займенників за значенням

Особові	Зворотний	Питальні	Відносні	Заперечні
я ти він вона воно ми ви вони	себе	хто? що? який? чий? котрий? скільки? (тільки в питальних реченнях)	хто що який чий котрий скільки (для зв'язку частин складного речення)	ніхто ніщо ніякий нічий нікотрий Ніскільки

Означальні	Неозначені	Вказівні	Присвійні
весь всякий сам самий кожний кожен інший жодний жоден	дехто дещо деякий хтось щось якийсь абихто абищо абиякий будь-хто казна-що хтозна-що	той цей такий стільки	мій твій свій наш ваш їхній її Його

56. Відмінювання особових займенників

Відмінок	І особа		ІІ особа		ІІІ особа	
	Одн.	Мн.	Одн.	Мн.	Одн.	Мн.
Н.	я	ми	ти	ви	він, вона, воно	вони
Р.	менé (до мéне)	нас	тебе	вас	його (до нього), її (до неї)	їх (до них)
Д.	мені	нам	тобі	вам	йому, їй	їм
З.	мене	нас	тебе	вас	його, її	їх, про них
О.	мною	нами	тобою	вами	ним, нею	ними
М.	(на) мені	(на) нас	(на) тобі	(на) вас	(на) ньому (нім), ній	(на) них

57. Відмінювання зворотного займенника *СЕБЕ*

Відмінок		Відмінок		Відмінок	
Н. Р.	– себе	Д. З.	собі себе	О. М.	собою (на) собі
Зворотний займенник себе не має ні початкової форми, ні множини.					

58. Відмінювання присвійних займенників

Відмінок	Однина			Множина для всіх родів
	чоловічий рід	середній рід	жіночий рід	
Н. Р.	твій твого	твоє твого	твоя твоєї	твої твоїх

Д.	твоєму	твоєму	твоїй	твоїм
З.	як Н. або Р.	як Н. або Р.	твою	як Н. або Р.
О.	твоїм	твоїм	твоєю	твоїми
М.	у (на) твоєму	у (на) твоєму	у (на) твоїй	у (на) твоїх

59. Відмінювання вказівних займенників

Відмінок	Однина			Множина для всіх родів
	чоловічий рід	середній рід	жіночий рід	
Н.	той	те	та	ті
Р.	того	того	тієї (тої)	тих
Д.	тому (тім)	тому	тій	тим
З.	як Н. або Р.	те	ту	тих (ті)
О.	тим	тим	тією (тою)	тими
М.	(на) тому (на тім)	(на) тому (на тім)	(на) тій	(на) тих

60. Відмінювання означальних займенників

Відмінок	Однина			Множина для всіх родів
	чоловічий рід	середній рід	жіночий рід	
Н.	кожний	кожне	кожна	кожні
Р.	кожного	кожного	кожної	кожних
Д.	кожному	кожному	кожній	кожним
З.	як Н. або Р.	як Н. або Р.	кожну	як Н. або Р.
О.	кожним	кожним	кожною	кожним
М.	(на) кожному (кожнім)	(на) кожному (кожнім)	(на) кожній	(на) кожних

61. Відмінювання питально-відносних, заперечних та неозначених займенників

Н.	хто, ніхто, хтось	що, ніщо, щось
Р.	кого, нікого, когось	чого, нічого, чогось
Д.	кому, нікому, комусь	чому, нічому, чомусь

З. О. М.	кого, нікого, когось ким, ніким, кимсь (кимось) (на) кому, (на) нікому і ні на кім, (на) комусь	що, нічого, чогось чим, нічим, чимсь (чимось) (на) чому, (на) нічому і ні на чім, (на) чомусь
----------------	--	--

62. Творення і правопис неозначених і заперечних займенників

Розряд	Спосіб творення	Правопис	Приклади
Неозначені	префіксальний суфіксальний	1. Пишуться разом: 2. Пишуться через дефіс: 3. Пишуться окремо, якщо стоять перед прийменниками із займенниками:	<u>аби</u>хто, <u>дещо</u>, <u>де</u>кому, чий<u>сь</u> <u>будь</u>-хто, <u>хтозна</u>-чим, хто-<u>небудь</u> <u>будь</u> у кого, <u>аби</u> з ким, <u>хтозна</u> в чому
Заперечні	префіксальний	1. Пишуться з префіксом ні -разом: 2. Пишуться окремо, якщо між ні та займенником вживається прийменник:	ніхто, ніщо, ніякий, нікого ні в кого, ні для чого, ні в якому, ні про що, будь до кого

63. Форми дієслова

Назва форми	Загальне значення	Відповідає на питання	Морфологічні ознаки
Неозначена форма (інфінітив)	Дія, стан як процес (інфінітивний суфікс -ти)	що робити? що зробити?	Вид, перехідність/ неперехідність, стан
Власне, або особове дієслово	Дія, стан предмета	що роблю? що зроблю? що зробив?	Вид, перехідність/ неперехідність, стан. Спосіб, час, число, особа або рід
Дієприкметник	Ознака предмета за дією	який? яка? яке? які?	Стан, вид, час. Число, рід, відмінок
Дієприслівник	Додаткова дія, обставина, ознака дії	що роблячи? що зробивши?	Вид, час

64. Часи дієслова

Час	Коли відбувається дія	На які питання відповідає	Якого виду і які форми має	Як змінюється	Приклади
Минулий	до моменту розповіді про неї	що зробив? що робив?	доконаний, недоконаний	число, рід (в однині)	збудував, беріг;
Теперішній	у момент розповіді, постійно	що роблю?	недоконаний	число, особа	будую, бережу;
Майбутній	після розповіді про неї	що зроблю? що робитиму? що буду робити?	доконаний, недоконаний: проста, складна складена форма	число, особа	збудую, будувати му, буду будувати

65. Види дієслів

Види дієслів	Питання	Час	Питання	Приклади
Недоконаний	що робити? співати	теперішній минулий майбутній	що роблю? що робив? що робитиму?	співаю співав співатиму буду

Доконаний	що зробити? заспівати	минулий майбутній	що зробив? що зроблю?	співати заспівав заспіваю
-----------	--------------------------------------	--------------------------	--------------------------------	--

66. Перехідні і неперехідні дієслова

Перехідні, неперехідні	Загальне лексичне значення	Відношення до інших частин мови	Приклади
Перехідні дієслова	означають дію в прямому чи переносному значенні, спрямовану на інший предмет чи особу	вимагають після себе прямого дodatка, вираженого іменником у 3. в. без прийменника; керують формою родового відмінка, коли вживаються у заперечному значенні з часткою не ; коли дія переходить не на весь предмет, а на частину	мрію здійснили не виконав роботи, купити хліба
Неперехідні дієслова	означають стан предмета або дію, не спрямовану на інший предмет, особу	не мають залежної форми знахідного відмінка без прийменника чи родового, вживаються самостійно.	їхати лісом, розминутися з другом, дякувати батькові, зустрічатися

		Зворотні дієслова належать до неперехідних	
--	--	--	--

67. Дієвідміни дієслів

І дієвідміна			II дієвідміна	
особа	Однина	Множина	Однина	Множина
1	-у (-ю)	-емо (-ємо)	-у (-ю)	-имо (-їмо)
2	-еш (-єш)	-ете (-єте)	-иш (-їш)	-ите (-їте)
3	-є (-є)	-уть (-ють)	-ить (-їть)	-ать (-ять)
Дієслова: 1. З односкладовою основою в неозначеній формі: <div style="text-align: right;">бити, шити, лити</div> 2. Які в неозначеній формі перед закінченням мають суфікси, що не випадають в особових формах: -ува, -ну, -і, -а: <div style="text-align: right;">зимувати, біліти, грати, лікувати, зеленіти</div> 3. З основою на приголосний: <div style="text-align: right;">берегти, пекти, нести</div> 4. З основою на -оро-, -оло: <div style="text-align: right;">бороти, полоти</div> 5. Дієслова хотіти, іржати, ревіти, соніти, гудіти.			1. Дієслова, які в неозначеній формі перед закінченням мають суфікси, що випадають в особових формах: -и- <div style="text-align: right;">ходити, варити</div> -і- (-ї-) <div style="text-align: right;">сидіти, гоїти</div> та суфікс -а- після шиплячих ж, ч, ш, щ: <div style="text-align: right;">мовчати, лежати</div> 2. Дієслова <div style="text-align: right;">спати, бігти, стояти, боятися</div>	

68. Способи дієслова

Назва способу	Яку дію виражає	На які питання відповідає	Як змінюється	Приклади
Дійсний	дійсну, реальну	що робить? що зробить? що робив?	за часами, числами та особами або родами	цвітуть, цвіли, цвістимуть
Умовний	можливу за певної умови, бажану	що робив би? що зробив би?	за числами і родами (в однині)	цвіли б, любив би
Наказовий	передає наказ, прохання, побажання, пораду	що роби? що зроби?	за числами й особами	люби, любімо, хай любить

69. Способи творення дієслів

Назви способів творення дієслів	Дієслова творяться	
	Від дієслів	Від інших частин мови
1. Префіксальний	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-right: 10px;"> за з ви пере </div> <div style="font-size: 2em;">}</div> <div style="margin-left: 10px;"> їхати </div> </div>	
2. Суфіксальний		сіль – солити синій – синіти я – якати ну – нукати
3. Префіксально-суфіксальний	співати – підспівувати, кусати – надкусити	міцний – зміцнитися, ох - захоати

70. Безособові дієслова

1. Означають	явища природи, фізичний і психічний стан людини, відчуття, переживання	похолодало, хочеться, віриться, минулося, свіжіє, смеркає, розвидняється
2. Мають три форми	інфінітив, 3-я особа однини теперішнього і майбутнього часу, середній рід минулого часу й умовного способу	вечоріти, різатиме, ріже, хотілося б
3. Синтаксична роль	головний член односкладного (безособового) речення	За вікном <u>мело</u>, <u>скаженіло</u>, <u>вило</u> (О. Гончар). <u>Бракує</u> арфі струн, співцеві слів (Леся Українка).

71. Граматичні ознаки дієприкметника

Як у дієслова	Як у прикметника
1) Вид (доконаний, недоконаний): стертий, закутий (док.), тертий, кутий (недок.);	1) Змінюється за родами, числами, відмінками: вивчений, вивчена, вивчене, вивчені, вивченого, вивченої, вивчених, вивченому, вивченій, вивченим тощо
2) Час (теперішній, минулий): замерзаючий (теп.), замерзлий (мин.);	2) Залежить від іменника: виконана робота, виконане завдання, виконані завдання
3) може мати залежні	3) Виконує роль означення,

слова (іменник, займенник, прислівник): не застелений скатертиною стіл; написаний вчора; забутий давно; не виконане мною завдання	присудка: Пожовкле листя опадало з дерев. Прив'яле од пекучого сонця бадилля підіймалось під свіжою росою.
---	--

72. Творення дієприкметників

Активні дієприкметники:

за допомогою частинок -уч, -юч, -ач, -яч, -л-, -н-, -ен-, -єн-, -т-	Творення		Час	Приклади
	від основи	від дієслів		
-уч (-юч) -ач (-яч)	теперішнього часу	перехідних і неперехідних	теперіш ній	читають – читаючи, лежати – лежачий
-л-	неозначеної форми	неперехідних доконаного виду	минулий	замерзнути – замерзлий
-н- -ен- -єн- -т-	неозначеної форми	перехідних		написати – написаний, розбити – розбитий, напоїти – напоєний

73. Написання НЕ з дієприкметниками

Окремо	Разом
Пишемо	

1. Якщо дієприкметник має залежне слово: Не пізнаний (коли?) ще. Не політі (ким?) <u>ніким</u> квіти.	1. Якщо дієприкметник не має при собі залежних слів: ненаписаний лист, незроблена робота
2. Коли є протиставлення: Костюм не шитий, а в'язаний.	2. Якщо дієприкметник утворений від дієслів, що пишуться з недо- разом: недобудований, недоспіваний, недороблений
3. Коли дієприкметник виступає в ролі присудка: Сад не посаджений.	

74. Дієприслівник

Що означає	На які питання відповідає	Спільні ознаки	
		з дієсловом	з прислівником
Додаткову дію або стан	що роблячи? (недоконаний) що зробивши? (доконаний)	1) близьке лексичне значення: слухати – слухаючи, писати – пишучи 2) твориться від дієслівних основ: йти – йдучи, бачать – бачачи, прийти – прийшовши 3) зберігає вид того дієслова, від якого утворений: виступати – виступаючи (недоконаний)	1) не змінюється: звітуючи 2) у реченні є обставиною: Він біг, чіпляючи ногами зрубані кущі (обставина способу дії)

		сказав – сказавши (доконаний) 4) керує іменником або займенником: керуючи гуртком, працюючи з ним	
--	--	--	--

75. Семантичні розряди прислівників

Розряд	На яке питання відповідає	Приклади
1. Способу дії	як? яким способом?	добре, погано, вголос, пішки, верхи, бігом
2. Міри і ступеня	скільки? наскільки? якою мірою?	мало, багато, надвоє, зовсім, цілком, трохи
3. Місця	де? куди? звідки?	тут, там, далеко, туди, вниз, угору, звідти, здалеку, навколо, вліво
4. Часу	коли? з якого часу? до якого часу?	вчора, завтра, вчора, здавна, доти, довіку, давно, зараз, сьогодні
5. Причини	чому? через що? з якої причини?	згарячу, спересердя, спросоння, зозла
6. Мети	для чого? з якою метою? навіщо?	навмисне, наперекір, напоказ, назло

76. Правопис прислівників

Разом	Окремо	Через дефіс
Пишемо		
1. Прислівники, утворені за допомогою префіксів прийменникового	Прислівникові сполучення: 1) що складаються з прийменника й іменника, в яких	1. Прислівники, утворені за допомогою часток будь-, -небудь, казна-,

<p>походження:</p> <p>потім, вперше, вночі, втричі, наліво</p> <p>2. Прислівники, утворені за допомогою часток аби-, ані-, де-, що-, як-, ні-:</p> <p>аби де, ані трохи, дедалі, якраз, щонайдалі, ніколи, десь, щодня</p> <p>Слід запам'ятати прислівники:</p> <p>поки що, тільки що, що день божий, хіба що, дарма що, як коли.</p> <p>3. Прислівники, утворені складанням основ:</p> <p>босоніж, ліворуч</p>	<p>іменник зберігає своє лексичне і граматичне значення:</p> <p>до побачення, без кінця, на льоту</p> <p>2) що складається з двох іменників з одним або двома прийменниками:</p> <p>день у день, з боку на бік</p> <p>3) що складається з іменника і повного прикметника:</p> <p>в цілому, в основному</p>	<p>хтозна-, -то: будь-де, де-небудь, казна-де, так-то, хтозна-як</p> <p>2. Прислівники, до складу яких входять підсилювальні частки:</p> <p>-от, -то, -но, -таки: тільки-но, як-от</p> <p>3. Прислівники, утворені з двох повторюваних або з однокоренових прислівників:</p> <p>тихо-тихо, видимо-невидимо</p> <p>4. Прислівники , утворені від прикметникових, числівникових або займенникових основ з префіксом по- та суфіксами - ому, єму, -и:</p> <p>по-батьківському, по-моєму, по-друге, по-товариськи</p>
--	---	---

77. Творення ступенів порівняння прислівників

Ступені порівняння	Форми ступенів порівняння	Як творяться	Приклади
	1) проста	За допомогою	глибоко –

1. Вищий	2) складена	суфіксів -ш-, -іш- за допомогою додавання до прислівників вищого ступеня слів значно, багато, куди, ще, трохи	глибше, зручно – зручніше; значно швидше, ще глибше;
2 . Найвищий	1) проста 2) складена	За допомогою префікса най- , для підсилення можуть вживатися префікси як-, що- Поєднанням прислівника із словами найбільш, найменш	<u>най</u>зручніше, <u>як</u>найглибше, <u>що</u>найгірше найменш відомо, найбільш ймовірно

78. Способи творення прислівників

Спосіб словотворення	Приклади
1. Префіксальний	в- голос – вголос за- світло – засвітло не- далеко – недалеко ні- коли – ніколи
2. Суфіксальний	-о високий – високо -е гарячий - гаряче -ісіньк- світло – світлісінько
3. Префіксально-суфіксальний	по- + -и по-сусідськи з- + -у зверху, збоку за- + -о запізно

	за- + -у замолоду
4. Злиття основ	ліворуч, голіруч, самохіть
5. Повторення слів, однакових чи близьких за значенням	далеко-далеко, з діда-прадіда, часто-густо, вранці-рано, більш-менш
6. Перехід інших частин мови у прислівник	часом, гуртом, шкода

79. Прийменники

За будовою	За походженням і утворенням
1. Прості: без, від, по, в, з, до, для, за, на, при, під, через, між	1. Непохідні: в, від, над, до, на, без, крім, при, по Ці прийменники часто співвідносяться з префіксами.
2. Складні – складаються з двох або кількох простих прийменників: з-за, з-під, з-попід, з-поміж, посеред, задля, заради, поза	2. Похідні: а) утворені сполученням непохідних прийменників: задля, посеред, з-попід б) утворені поєднанням прислівників чи іменників з прийменниками: за рахунок, нарівні з в) утворені шляхом переходу з інших частин мови: край, кінець, коло, близько, вздовж, вслід
3. Складені – складаються з кількох слів: з метою, за рахунок, нарівні з, незалежно від, у зв'язку з, поруч з	

80. Прийменники і відмінки

Відмінки	Прийменники	Приклади
----------	-------------	----------

Р.	без, біля, від, для, до, з-за, з-під, проти, за, між, в (у), з, коло	без даху, біля дверей, від сестри, до батьків, з-під землі
Д.	завдяки, всупереч, вслід, наперейми, навздогін, наперекір, назустріч	завдяки їй, вслід йому, наперекір погоді, назустріч сонцю
З.	над, під, перед, поза, на, об, по, з, за, між	під ранок, перед себе, об стіл, з відро
О.	над, під, перед, поза, з, за, між	під кущем, перед хатою, з учнями
М.	на, по, в (у)	по дорозі, в місці, на волі

81. Правопис прийменників

Разом	Окремо	Через дефіс
пишуться		
1. Складні прийменники: понад (ставом), щодо (завдань) навпроти (школи), навколо (сонця)	1. При повнозначному слові: з дощем, в Олега, на столі, в школі, у тебе	прийменники, першою частиною яких є з-, (із-): із-за (лісу), з-поміж (трав), з-під(вишні), з-над(гори), із-за (гаю), з-під (ковдри)
2. Похідні прийменники прислівникового походження: наперекір (долі), назустріч (сонцю), навколо (площі), обабіч (стежки)	2. Складені похідні прийменники, утворені з іменників та прислівників з прийменниками: поряд із, порівняно з, у зв'язку, згідно з, на чолі, залежно від	
	3. На початку речення й абзацу пишеться у: у нього, у травах в – коли наступне слово	

	починається на голосний: в окулярах	
--	--	--

82. Сполучник

За будовою	За синтаксичною роллю	За походженням	За своїм уживанням
1) Прості: і (й), а, але, та, бо, як, що	1) Сурядності: а) єднальні: і (й), та (в значенні і), і ... і б) протиставні: а, але, та (в значенні але), проте, зате, однак в) розділові: або, чи, то...то, не то ... не то	1) Непохідні: а, але, та, бо, і	1) Одиначні: а, але, зате, проте, однак, або, чи, мов
2) Складні: щоб, якби, якщо, проте, зате, нібито, мовбито, неначе			
3) Складені: через те, що, тому що, так що	2) Підрядності: а) причинові: бо, тому що б) часові: коли, тільки, як в) умовні: аби, якби, коли б г) мети: щоб; для того, щоб г) допустові: хоч, дарма що е) порівняльні: мов д) з'ясувальні: що	2) Похідні: як, що, де, якщо, зате, тому що	2) Повторювані: і ... і, ні ... ні, то ...то, чи ... чи, не то ... не то 3) Парні: хоч ... але; коли ... то, якщо ... то, чим ... тим, як не ... так

83. Правопис сполучників

Правило	Приклади
Разом пишуться: Утворені поєднанням колишніх займенників з прийменниками або частками чи сполучників з частками:	зате, ніби, якби, якщо, аби, начебто, проте, щоб, тощо
Окремо пишуться: 1) Складені сполучники:	так що, через те що, з тим щоб, дарма що, тому що
2) Якщо частки же, ж, би (б) мають підсилювальне значення:	все ж таки, хоч би, коли ж, або ж, але ж
Через дефіс пишуться сполучники з підсилювальними частками бо, но, то :	отож-бо, тільки-но, тож-то, тому-то, тим-то, якби-то

84. Групи часток

Назва групи	Роль у мові	Частки
1. Формотворчі	Утворюють форми дієслів: а) умовного способу; б) III ос. наказового способу	би (б) хай, нехай
2. Словотворчі	Служать для утворення слів	аби-, ані-, де-, чи-, що-, -ся, -б, -то
3. Модальні	Вживаються для оформлення питання:	чи, хіба, невже
	підсилення висловленого	як, що за, та
	ствердження	так, еге, егеж, атож
	додаткової вказівки на предмет, дію, місце	ось, от, це, оце, то, он, ото, ген
	увиразнення значення слів	саме, якраз, точно, власне, справді
	виділення окремих слів	навіть, лише, аж, тільки, хоч, хоча б
	висловлення сумніву, непевності	мов, мовляв, чи, наче, ніби, мовби

	вказівка на кількість	майже, приблизно, мало не, трохи не
	спонування	годі, бодай, давай

85. Правопис часток

Разом	Окремо	Через дефіс
пишуться		
1. Формотворчі частки що-, -ся, -як: щось	1. Більшість часток, що надають різних смислових, емоційних і модальних відтінків: ну, хоч, ось 2. Частки -бо, -но, -от, -то, -таки, -казна, будь-, якщо вони розділені із словами іншими частками або прийменниками: тому ж то, будь про що, казна в чому 3. Частка таки, якщо вона попереду слова: таки знав, таки зробив 4. Частка що у постпозиції: хіба що, дарма що 5. Якщо між часткою і займенником стоїть прийменник: ні з ким, де про кого	1. Частки -бо, -то, -от, -но, -таки з різними частинами мови: тільки-но, все-таки, зробив-таки якби-то, тому-то, пішов-таки, співай-бо
2. Словотворчі частки аби-, де-, ні-, що-, -ся: абихто, деякі, ніскільки		2. Словотворчі частки казна-, хтозна-, будь-, -небудь з прислівниками та займенниками: де-небудь, хто-небудь, будь-який казна-який, хтозна-скільки
3. У складі інших часток і сполучників частки -би (б), -то, -же (ж): мовби, нібито, тобто, отже, теж, авжеж		3. Іншомовна частка екс: екс-чемпіон, екс-президент

86. Вигуки

За значенням	За походженням
1. Емоційні – виражають почуття і переживання: ой! ох! ов-ва! ого! жаж! ух! фу! ех! ай! іч	1. Непохідні: о, ой, ех, ого, еге.
2. Волевиявлення – оклик, звертання, спонування: гей, геть, агов, марш, ціп-ціп, тпру, алло! браво! цить!	2. Похідні – утворилися з повнозначних частин мови: Страх! Годі! Гляди! Рятуйте! Доле моя, доле! (Н.тв) Весно! Любі мрії! Сни мої щасливі!
3. Звуконаслідувальні слова відтворюють звуки живої і неживої природи: няв-няв, гав-гав, хлюп-хлюп, тік-так, ш-ш-ш	

Навчальне видання

ЛУЦЬОК М.В.
УКРАЇНСЬКА МОВА В ТАБЛИЦЯХ
Навчальний посібник
для іноземних студентів

Коректор О.О. Крусъ